

PLATOWEDSTRIJD 2019

Werk

Plato formuleert voorstellen voor het ontwerp van een ideale staat, die rechtvaardigheid nastreven moet. Die staat zal bevolkt worden door verschillende klassen van mensen, die elk een andere functie hebben. Een van die klassen is die van de ‘wachters’.

Situering

In de voorgaande passage heeft Plato de karaktereigenschappen van de ideale wachter behandeld. Een flinke en goede wachter moet o.a. houden van wijsheid. Nu komt de vraag aan bod hoe zulke wachters opgevoed dienen te worden. Er wordt besproken wat de verhouding dient te zijn tussen lichamelijke training (*τὰ γυμνάσια*) en artistiek-literaire opvoeding. Deze laatste komt aan bod in de door jou te vertalen passage; daarbij wordt de vraag opgeworpen welke plaats literatuur en verhalen moeten krijgen in de opvoeding van kinderen en of we deze mogen vertrouwen.

Het belang van de juiste literaire opvoeding

De staat II 376e10-377c6

- 1 - Λόγων δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀληθές, ψεῦδος δ' ἕτερον;
- 2 - Ναί.
- 3 - Παιδευτέον δ' ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δ' ἐν τοῖς ψευδέσιν;
- 4 - Οὐ μανθάνω, ἔφη, πῶς λέγεις.
- 5 - Οὐ μανθάνεις, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι πρῶτον τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν; Τοῦτο δέ που ὡς τὸ ὅλον
- 6 εἰπεῖν ψεῦδος, ἔνι δὲ καὶ ἀληθῆ. Πρότερον δὲ μύθοις πρὸς τὰ παιδιά ἢ γυμνασίους χρώμεθα.
- 7 - Ἔστι ταῦτα. [...]
- 8 - Οὐκοῦν οἶσθ' ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ καὶ ἀπαλῷ ὄψου; Μάλιστα
- 9 γὰρ δὴ τότε πλάττεται, καὶ ἐνδύεται τύπος ὃν ἂν τις βούληται ἐνσημήνασθαι ἐκάστω.
- 10 - Κομιδῆ μὲν οὖν.
- 11 - Ἄρ' οὖν ῥαδίως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυχόντας ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων μύθους πλασθέντας
- 12 ἀκούειν τοὺς παῖδας, καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις ἅς,
- 13 ἐπειδὰν τελεωθῶσιν, ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς;
- 14 - Οὐδ' ὅπως οὖν παρήσομεν.
- 15 - Πρῶτον δὴ ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐπιστατητέον τοῖς μυθοποιῶσι, καὶ ὃν μὲν ἂν καλὸν ποιήσωσιν,
- 16 ἐγκριτέον, ὃν δ' ἂν μὴ, ἀποκριτέον. Τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας
- 17 λέγειν τοῖς παισίν, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς
- 18 χερσίν. Ὡν δὲ νῦν λέγουσι τοὺς πολλοὺς ἐκβλητέον.

1. λόγων: woorden zijn de bouwstenen van de artistiek-literaire opvoeding (bijvoorbeeld van μῦθοι die in die opvoeding aan bod komen). Daartegenover staat de lichamelijke opvoeding (τὰ γυμνάσια).

3. De vormen die eindigen op -τέος en afgeleid zijn van een werkwoord (zoals hier Παιδευτέον, maar zie ook verder in de tekst) worden verbogen als bijvoeglijke naamwoorden. Zij zijn onpersoonlijk gebruikt en worden letterlijk vertaald als *er moet (opgevoed/...) worden* of *men moet (opvoeden/...)*. Deze vormen kunnen een lijdend voorwerp bij zich hebben.

5. τοῦτο <εἶδος ἐστι>

6. ἔνι = ἔνεστι

8. μέγιστον: het bijvoeglijk naamwoord wordt hier als een onz. zelfstandig naamwoord gebruikt (*iets dat ... is*). Plato spreekt hier in algemene termen.

8. ἄλλως τε καί *vooral*

8. ὅτωοῦν is een datief mann./onz. enk. van het voornaamwoord ὅστισοῦν *wie/wat dan ook, werkelijk elk*

9. ἐνσημῆνασθαι is een inf. aor. med. van ἐνσημαίνειν (+ dat.)

10. Κομιδῆ *vast en zeker, wis en waarachtig*

12. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *doorgaans, in de meeste gevallen*

14. ὀπωστιοῦν *volstrekt*

15. het lijdend voorwerp van ἐπιστατεῖν (ἐπιστατέω) *overzien, controleren* staat in de datief

15-16. De bijzinnen ingeleid door ὄν μὲν... en ὄν δὲ... zijn elk lijdend voorwerp van de vorm op -τέος. Het gaat om twee verschillende types van μυθοποιοί.

16. ἐγκρίνω en ἀποκρίνω zijn de werkwoorden waarvan de -τέος vormen afgeleid zijn.

18. ᾧ = Τούτων ᾧ (waarbij je de genitief met τοὺς πολλοὺς moet verbinden).

Het belang van de juiste literaire opvoeding

De staat II 376e10-377c6

Vertaling

- Is het zo dat er twee soorten verhalen bestaan: de ware en de leugenachtige?
- Zeker.
- En moet de opvoeding door beide gebeuren, maar het eerst door de leugenachtige?
- Ik begrijp niet wat je bedoelt.
- Begrijp je dan niet, vroeg ik, dat het eerste wat we kinderen in woorden meedelen, sprookjes zijn? Nu zijn dat, in het algemeen genomen, toch maar leugens, al schuilt er ook wat waarheid in. En toch gebruiken we bij onze kinderen de sprookjes nog voordat we een beroep doen op de gymnastiek.
- Dat is zo. [...]
- Nu weet je toch ook dat het begin in alles het voornaamste is, en zeker bij alles wat nog jong en teer is. Juist dan bij uitstek wordt immers het stempel, dat men in een persoon wil afdrukken, het gemakkelijkst gevormd en opgenomen.
- Dat ligt voor de hand.
- Zullen we dan zomaar lichtvaardig toestaan dat onze kinderen luisteren naar de eerste de beste sprookjes, die de eerste de beste uitvindt, en dat zij in hun geest gedachten opnemen, die meestal strijdig zijn met die, welke ze, volgens ons, zouden moeten hebben als ze eenmaal volwassen zijn?
- Dat zullen we volstrekt niet dulden.
- Dan is kennelijk onze eerste plicht het instellen van een controle over de sprookjesschrijvers; maken ze goede, dan zullen we die aanvaarden, maar de slechte wijzen we af. Kindermeisjes en moeders zullen we ertoe aanzetten, de goedgekeurde aan de kinderen te vertellen en met die verhalen de geesten van hun kleinen te vormen, veel meer nog dan ze hun lichamen vormen met hun handen. Van wat ze nu vertellen, moet echter het merendeel verworpen worden.

(vert. X. DE WIN bewerkt door J. ECTOR et al., 1999; licht gewijzigd)

Het belang van de juiste literaire opvoeding

De staat II 376e10-377c6

Opgave

1. Vertaal *De staat II 376e10-377c6*. (140 ptn)

2. Reflectieopdracht (60 pt)

(a) Plato hecht veel belang aan het feit dat kinderen al op zeer jonge leeftijd gevormd worden. Waarom? En hoe moet volgens hem die opvoeding eruit zien? (30 ptn)

(b) Wat vind je van de aanbeveling om te bewaken welke verhalen verteld mogen worden in het onderwijs, welke episodes in schoolboeken mogen/moeten voorkomen? Komt zulke aanbeveling niet gevaarlijk dicht bij vormen van geschiedvervalsing of revisionisme die in totalitaire regimes bestaan? (30 ptn)

(Schrijf voor elk van beide reflectievragen een tekst van minimum 15 lijnen. Structureer je antwoord en geef daarbij voldoende en degelijk opgebouwde argumenten.)